

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య శ్రీమద్వేంకటనాథస్య
వేదాంతాచార్యస్య కృతిషు

॥ హంససందేశః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1	ప్రథమాశ్వాసః	2
2	ద్వితీయాశ్వాసః	13

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ప్రథమాశ్వాసః ॥

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధతాం సదా హృది ॥

వంశే జాతస్సవితురనఘే మానయన్మానుషత్వం

దేవశ్శ్రీమాన్ జనక తనయాన్వేషణే జాగరూకః ।

ప్రత్యాయాతే పవనతనయే నిశ్చితార్థస్స కామీ

కల్పాకారాం కథమపి నిశామావిభాతం విషేహే ॥ 1 ॥

1

కాల్యే సేనాం కపికులపతేస్తూర్ణముద్యోజయిష్యన్

దూరీభావాజ్జనకదుహితుర్దూయమానాంతరాత్మా ।

క్రీడాఖేలం కమలసరసి క్వాపి కాలోపయాతం

రాకాచంద్రద్యుతిసహచరం రాజహంసం దదర్శ ॥ 2 ॥

2

తస్మిన్నీతాగతిమనుగతే తద్దుకూలాంకమూర్తౌ

తన్మంజీరప్రతిమనినదే న్యస్తనిస్పందదృష్టిః ।

వీరశ్చేతోవిలయమగమత్తన్మయాత్మా ముహూర్తం

శంకే తీవ్రం భవతి సమయే శాసనం మీనకేతోః ॥ 3 ॥

3

లభ్యాశ్వాసః కథమపి తదా లక్ష్మణస్యాగ్రజన్మా

సందేశేన ప్రణయమహతా మైథిలీం జీవయిష్యన్ ।

చక్రే తస్మై సరసిజదళైస్సోపచారాం సపర్యాం

కాంతాశ్లేషాదధికసుభగః కామినాం దూతలాభః ॥ 4 ॥

4

కృత్వా తస్మిన్బహుమతిమసౌ భూయసీమాంజనేయాత్

గాఢోన్మాదః ప్రణయపదవీం ప్రాప వార్తానభిజ్ఞే ।

- విశ్లేషేణ క్షుభితమనసాం మేఘశైలద్రుమాదౌ
యాచ్ఛాదైన్యం భవతి కిముత క్వాపి సంవేదనార్దౌ || 5 || 5
- వేదోదన్వద్విభజనవిదో వంశజం విశ్వమూర్తేః
ఆపలస్సిద్ధాః కమలవసతేరౌపవాహ్యాం భవంతం |
లబ్ధం యేన ప్రగుణగతినా తత్ప్రియాయాస్సకాశాత్
తత్సావర్ణ్యం శ్రవణరసనాస్వాదయోగ్యా సుధా చ || 6 || 6
- మధ్యే కేచిద్వయమిహ సఖే కేవలం మానుషాణాం
వ్యక్తోత్కర్షో మహతి భువనే వ్యోమగానాం పతిస్త్వం |
స్థానే దూత్యం తదపి భవతస్సంశ్రితత్రాణహేతోః
విశ్వస్రష్టా విధిరపి యతస్సారథిత్వేన తస్థౌ || 7 || 7
- ఇచ్ఛామాత్రాజ్జగదపరథా సంవిధాతుం క్షమాణాం
ఇక్ష్యాకూణాం ప్రకృతిమహతామీదృశీం ప్రేక్ష్య వేళాం |
లక్ష్యాల్క్ష్యే జలధిపయసా లబ్ధసంస్థాం త్రికూటే
లంకాం గంతుం తవసముచితం రాక్షసీం రాజధానీం || 8 || 8
- స్థానైర్దివ్యైరుపచితగుణాం చందనారణ్యరమ్యాం
ముక్తాసూతిం మలయమరుతాం మాతరం దక్షిణాశాం |
అస్మత్ప్రీత్యై జనకతనయా జీవితార్థం చ గచ్ఛన్
ఏకం రక్షఃపదమితి సఖే దోషలేశం సహేధాః || 9 || 9
- వాచాలానామివ జడధియాం సత్యవౌ దూరయాతే
కైలాసాయ త్వయి గతవతి క్షీబతామాశ్రితానాం |
సంమోదస్తే పథి పరిణమేచ్ఛంద్రకైరుజ్జితానాం
మేఘాపాయే విపినశిఖినాం వీక్ష్య వాచంయమత్వం || 10 || 10

ఆరక్తానాం నవమధుశనైరాపిబన్పద్మినీనాం
 కాలోన్నిద్రే కువలయవనే ఘూర్ణమానస్సలీలం |
 స్వినో దానైర్విపినకరిణాం సౌమ్య సేవిష్యతే త్వాం
 ఆమోదానామహమహమికామాదిశన్సంధవాహః || 11 ||

11

పర్యాప్తం తే పవనచలితైరంగరాగం పరాగైః
 స్థానే కుర్యుస్సమసముదయాద్భంధవో బంధుజీవాః |
 యేనాన్వేష్యస్యచలతనయా పాదలాక్షానుషక్తం
 చూడాచంద్రం పురవిజయినస్స్వర్ణదీపేనపూర్ణం || 12 ||

12

సూక్ష్మాకారైర్దినకరకరైః కల్పితాంతశ్శలాకాః
 శారోపాంతాశ్శతమఖధనుశ్శేషచిత్రాంశుకేన |
 ఊఠాః పశ్చాదుచితగతినా వాయునా రాజహంసః
 ఛత్రాయేరన్నభసి భవతశ్శారదా వారివాహః || 13 ||

13

ద్రక్ష్యస్యేవం ప్రియసఖ సుఖం లంఘితాధ్వా సఖీం తే
 సీతాం క్షేత్రే జనకన్యపతేరుత్థితాం సీరకృష్టే |
 గోపాయంతీ తనుమపి నిజాం యా కథంచిన్మదర్థం
 భూమౌ లోకే వహతి మహతీమేకపత్నీ సమాఖ్యాం || 14 ||

14

ప్రక్షీణాం త్వద్విరహసమయే జాతహర్షామిదానీం
 ప్రత్యాయాస్యన్ననునయ శనైః పద్మినీం స్వాదువాచా |
 సా తే తంత్రీస్వనసుభగయా స్యాదితీహాభ్యనుజ్ఞాం
 మన్యే కుర్యాన్మధుకరగిరా మైథిలీసౌహృదేన || 15 ||

15

సార్థం కాంతైశ్శబరసుదృశామద్రికుంజేషు రాగాత్
 ఆసీనానాం క్షణమసమయే దృశ్యచంద్రోదయశ్రీః |
 ఉడ్డీయేథాస్సరసిజవనాద్దక్షిణాశానుసారీ
 పశ్యందూరాత్ప్రబలగరుతాం పక్షిణాం దత్తవర్త్యా || 16 ||

16

- అంగీకుర్వన్నమృతరుచిరాముత్పతిష్ఠోస్సలీలం
 ఛాయామంతస్తవ మణిమయో మాల్యవానేష శైలః |
 శోభాం వక్ష్యత్యధికలలితాం శోభమానామతీందోః
 దేవస్యాదేరుపజనయతో మానసాదిందుబింబం || 17 || 17
- మార్గౌ సమ్యజ్మమ హనుమతా వర్ణితౌ ద్వౌ తయోస్తే
 సహ్యసన్నోఽప్యనతిసుభగః పశ్చిమో నిత్యవర్షః |
 ప్రాచీనే తు ప్రతిజనపదం సంహతావద్భుతానాం
 మగ్నా దృష్టిః కథమపి సఖే మత్యతే తే నివార్యా || 18 || 18
- శ్రుత్వా శబ్దం శ్రవణమధురం తావకం పామరీణాం
 ప్రత్యాసన్నాత్సపది భవనాత్సాదరం నిర్గతానాం |
 అభ్రూభంగేఽప్యధికసుభగైర్నిశ్చితాంగః కటాక్షైః
 దేశానేతాన్వనగిరినదీ సంవిభక్తాన్ వ్యతీయాః || 19 || 19
- ఇక్షుచ్ఛాయే కిసలయమయం తల్పమాతస్థషీణాం
 సల్లాపైస్తైర్ముదితమనసాం శాలిసంరక్షికాణాం |
 కర్ణాటాంధ్రవ్యతికరవశాత్కర్పరే గీతిభేదే
 ముహ్యంతీనాం మదనకలుషం మౌర్ఘ్యమాస్వాదయేథాః || 20 || 20
- విష్ఠోర్వాసాదవనివహనాద్బద్ధరత్నైశ్శిరోభిః
 శేషస్సాక్షాదయమితి జనైస్సమ్యగున్నీయమానః |
 అభ్యైర్ముక్తోఽలఘుభిరచిరోన్ముక్త నిర్మోక కల్పైః
 అగ్రేభావీ తదను నయనే రంజయన్నంజనాద్రిః || 21 || 21
- తత్రారూఢైర్మహతి మనుజైస్స్వర్గిభిశ్చావతీరైః
 సత్తోన్మేషాద్వ్యపగతమిథస్తారతమ్యాదిభేదైః |

- సాధారణ్యాత్ఫలపరిణతేస్సంఘశో బధ్యమానాం
 శక్త్యా కామం మధువిజయినస్త్యం చ కుర్యాస్సపర్యాం || 22 || 22
- స్తోకోన్మగ్నస్ఫురితపులినాం త్వన్నివాసేచ్ఛయేవ
 ద్రక్ష్యస్యారాత్కనకముఖరీం దక్షిణామంజనాద్రేః |
 ఆసన్నానాం వనవిటపినాం వీచిహస్తైః ప్రసూనా -
 న్యర్చాహేతోరుపహరతి యా నూనమర్థేందు మౌళేః || 23 || 23
- నిర్విశ్చైనాం నిభృతమనభివ్యక్తమంజప్రణాదో
 మందాధూతః పుళినపవనైర్వంజుళామోదగర్భైః |
 అవ్యాసంగస్సపది పదవీం సంశ్రయాన్వైరలజ్ఘ్ని
 బందీకుర్యుస్తటవసతయో మా భవంతం కిరాతాః || 24 || 24
- తుండీరాఖ్యం తదను మహితం మండలం వీక్షమాణః
 క్షేత్రం యాయాః క్షపితదురితం తత్ర సత్యవ్రతాఖ్యం |
 పత్యౌ రోషాత్సలిలవపుషో యత్ర వాగ్దేవతాయాః
 సేతుర్జజ్ఞే సకలజగతామేకసేతుస్స దేవః || 25 || 25
- నానారత్నైరుపచితగుణాం నిత్యసంగీతనాదాం
 భూమేర్ద్రక్ష్యస్యచితవిభవం భూషణం తత్ర కాంచీం |
 యస్యాం నిత్యం నిహితనయనో హస్తిశైలాధివాసీ
 ద్వంద్వాతీతస్స ఖలు పురుషో దృశ్యతే సత్యకామః || 26 || 26
- తామాసీదన్పణమ నగరీం భక్తినమ్రేణ మూర్ధ్నా
 జాతామాదౌ కృతయుగముఖే ధాతురిచ్ఛావశేన |
 యద్వీధీనాం కరిగిరిపతేర్వాహవేగావధూతాన్
 ధన్యాన్ రేణుంస్త్రిదశపతయో ధారయంతుత్తమాంగైః || 27 || 27

మందాధూతాత్తదను మహితో నిస్సృతశ్చూతపండాత్
 పార్శ్వే తస్యాః పశుపతిశిరశ్చంద్రనీహారవాహీ |
 దూరాత్పాప్తం ప్రియసఖమివ త్వాముపైష్యత్యవశ్యం
 కంపాపాధః కమలవనికా కాముకో గంధవాహః || 28 ||

28

వర్ణస్తోమైరివ పరిణతా సప్తభేదైర్మహాశ్మైః
 మాన్యా మధ్యేనగరమభితస్సేవితా దేవతాభిః |
 స్వచ్ఛస్వాదుప్రసరసుభగా స్వామినీ వః కవీనాం
 వేగాసంజ్ఞాం వహతి మహతీం వల్లభా పద్మయోనేః || 29 ||

29

తీర్థే పుంసాం శమితకలుషే తత్ర సారస్వతాఖ్యే
 స్నాత్వా సార్థం మునిభిరనమైస్సమ్యగుల్లాసితాంగః |
 విశ్వం చిత్తే విగతరజసి వ్యంజయంతీమశేషం
 వక్ష్యస్యంతర్బహిరపి పరాం శుద్ధిమక్షేపణీయాం || 30 ||

30

తస్యాస్తీరే సరసిజభువస్సోమ్య వైతానవేదిః
 దివ్యం కుర్వన్ ద్రమిడవిషయం దృశ్యతే హస్తిశైలః |
 యస్యోపాంతే కృతవసతయో యాపయిత్వా శరీరం
 వర్తిష్యంతే వితమసి పదే వాసుదేవస్య ధన్యాః || 31 ||

31

సంచిన్వానా తరుణతులసీ దామభిస్స్వామభిఖ్యాం
 తస్యాం వేద్యామనువిదధతీ శ్యామళం హవ్యవాహం |
 భోగైశ్వర్యప్రియసహచరైః కాపి లక్ష్మీకటాక్షైః
 భూయశ్శ్యామా భువనజననీ దేవతా సన్నిధతే || 32 ||

32

లక్ష్మీవిద్యుల్లలితవపుషం తత్ర కారుణ్యపూర్ణం
 మా భైషీస్త్యం మరకతశిలామేచకం వీక్ష్య మేఘం |

శుద్ధైర్నిత్యం పరిచితపదస్త్యాదృశైర్దేవహంసైః

హంసీభూతస్స ఖలు భవతామన్వవాయాగ్రజన్మా || 33 ||

33

సారాస్వాదీ సవనహవిషాం స్వామినస్తే స దేవః

శుద్ధం చక్షుశ్చృతిపరిషదాం చక్షుషాం భాగధేయం |

అంగీకుర్యాద్వివేకమమృతాసారసంవాదిభిస్త్యాం

ఆవిర్మోదైరభిమతవరస్థూలలక్ష్మైః కటాక్షైః || 34 ||

34

మధ్వాసక్తం సరసిజమివ స్విన్నమాలంబమానో

దేవ్యా హస్తం తదితరకరన్యస్తలీలారవిందః |

దేవశ్యమాన్ స యది విహరేత్స్వైరమారామభూమౌ

వ్యక్తో వాలవ్యజనవపుషా వీజయేస్తం త్వమేవ || 35 ||

35

జాతప్రీతిర్జనపదమథో మధ్యమం లంఘయిత్వా

దూరాలక్ష్మక్రముక నివహశ్యామళాన్యాహి చోళాన్ |

ప్రత్యుద్గచ్ఛన్మకరవలన స్తంభితైస్సహ్యజాయాః

స్రోతోభేదైర్వివిధ గతిభిస్సంవిభక్తావకాశాన్ || 36 ||

36

సంధ్యారాగం సురభిరజనీ సంభవైరంగరాగైః

కేశైర్జ్యోత్స్నాకలహి తిమిరం పాళికాపీడగర్భైః |

ఆబిభ్రాణాస్సరసిజదృశో హంసదోలాధిరోహాత్

ఆధాస్యంతే మదకలగిరస్తేషు నేత్రోత్సవం తే || 37 ||

37

పృథ్వీలీలాతిలకసుభగం పశ్చిమం భాగమేషాం

నామ్నా వర్షం జలచర ! నదీమాతృకం గాహమానః |

ద్రక్ష్యస్యారాత్పరిమితతయా మగ్నకైలాసదృశ్యం

శ్వేతం శైలం ఫణిపతిమివ క్షాతలాదుజ్జిహానం || 38 ||

38

- స్ఫారాలోకప్రశమితతమస్సంచయం తత్ర పుంసాం
 ప్రత్యగ్రూపం ప్రగుణవిభవం ప్రార్థనీయం బుధానాం ।
 నేదీయాంసం కుశలనివహం నంతురాధాస్యతే తే
 దివ్యం తేజో జలధితనయా స్నేహనిత్యానుషక్తం ॥ 39 ॥ 39
- స్నిగ్ధచ్ఛాయం తదను వితతం తస్య ధామేవ నీలం
 నీలీరక్షానియతలలితం కాననం సంవిచీయాః ।
 దృష్టే తస్మిన్ననిమిషవధూ నిత్యనిర్వేశ యోగ్యే
 స్వర్గోద్యానశ్రియమపి లఘుం మంస్యతే మానసం తే ॥ 40 ॥ 40
- కుర్వన్నానాకుసుమరజసా యత్ర చిత్రం వితానం
 పూగారణ్యే మృదువిచలయన్పాళికాచామరాణి ।
 పాదన్యాసక్షమమవకిరన్ క్షాతలం పుష్పజాలైః
 ప్రాయో వాయుః పరిజనవిధిం పంచబాణస్య ధత్తే ॥ 41 ॥ 41
- స్తోతోవేగాదథ జనపదం సౌమ్య సీమంతయంతీ
 ప్రత్యాదేశో విబుధసరితస్సందతే సహ్యాకన్యా ।
 కాలేకాలే పరిణతివశాత్పర్వభేదావకీర్ణైః
 పుండ్రేక్షూణాం పుళినవిశదైర్గద్గదా మౌక్తికౌఘైః ॥ 42 ॥ 42
- సహ్యోత్సంగాత్సపది మరుతా సాగరం నీయమానాం
 భద్రాలాపైర్విహితకుశలాం త్వాదృశానాం ద్విజానాం ।
 యామస్కన్నాస్సరసకుహళీ పత్రపాతైర్నిశాంతే
 మందస్మేరాం మధుపరిమళైర్వాసయంతీవ పూగాః ॥ 43 ॥ 43
- తస్మిన్ ద్రక్ష్యస్యమరమహిళామౌళి గంధైరవంధ్యాం
 ఆతన్వానాం వ్యపగతరసం మానసే మానసం వః ।
 తీర్ణైరన్వైరపి పరిగతాం శుద్ధిహేతోస్సమంతాత్
 చంద్రోల్లాస ప్రథితయశసస్సంపదం పుష్కరిణ్యాః ॥ 44 ॥ 44

- తీరే తస్యా విరచితపదం సాధుభిస్సేవ్యమానం
 శ్రద్ధాయోగాద్వినమితతనుశ్శేషపీఠం భజేథాః |
 యస్మిన్నస్మత్కులధనతయా సౌమ్య సాకేతభాజః
 స్థానం భావ్యం మునిభిరుదితం శ్రీమతో రంగధామ్నః || 45 || 45
- సత్త్వే దివ్యే స్వయముదయతస్తస్య ధామ్నః ప్రసంగాత్
 మంజూషాయాం మరకతమివ భ్రాజమానం తదంతః |
 చేతో ధావత్కుపహితభుజం శేషభోగే శయానం
 దీర్ఘాపాంగం జలధితనయాజీవితం దేవమాద్యం || 46 || 46
- చోరాక్రాంతం తదను విపినం చోళపాండ్యాంతరస్థం
 ఝిల్లీనాదశ్రవణపరుషం శీఘ్రమేవ వ్యతీయాః |
 తీర్ణే తస్మిన్ప్రకటయ సఖే శీతలాంస్తే నినాదాన్
 శబ్దాయంతే న ఖలు కవయస్సన్నిధౌ దుర్జనానాం || 47 || 47
- ప్రస్తాపీడం ప్రచలదలకం వ్యక్తతాటంకరత్నం
 ముక్తాచూర్ణస్ఫురితతిలకం వక్త్రముత్తానయంత్యః |
 దేశే తస్మిన్ కువలయదృశో జాతకౌతూహలాస్త్యాం
 మాలాదీర్ఘైర్మధురవిరుతం మానయిష్యంత్యపాంగైః || 48 || 48
- నిత్యావాసం వృషభమచలం సుందరాఖ్యస్య విష్ణోః
 ప్రత్యాసీదన్సపది వినమద్భాగధేయం నతస్యాః |
 యస్యోత్సంగే బలివిజయినస్తస్య మంజీరవాంతం
 పాథో దివ్యం పశుపతిజటాస్పర్శశూన్యం విభాతి || 49 || 49
- ఈశాదస్త్రాణ్యధిగతవతాం క్షత్రియాణాం ప్రభావాత్
 కారాఽఽవాసస్మరణచక్తిస్సిక్తసస్యాం పయోదైః |
 పశ్యన్యాయాః పరమలకయా స్పర్థమానైరజస్రం
 పుణ్యావాసైః పురజనపదైర్మండితాన్పాండ్యదేశాన్ || 50 || 50

ముక్తాజాలైర్జనితపుళినాం శుక్తిసంతానముక్తైః

తారాపూర్ణాం దివమివ తతస్తామ్రపర్ణీం భజేథాః |

ప్రత్యాసత్త్యా నియతవిశదం పీతసింధోర్మహార్షేః

పానీయం తే పరిణమయితా తత్ర ముక్తామయత్వం || 51 ||

51

తస్యాస్వైరం సరసిజముఖాస్వాదసంప్రీతచేతాః

శీతీభూతస్తరళలహరీబాహుసంశ్లేషణేన |

అధ్యాసీనః పులినమనిలైర్వీజితశ్చందనాద్రేః

శ్రాంతిం శ్రాంతిం గమయతు భవాన్ సాగరం లంఘయిష్యన్ || 52 ||

52

సవ్యం తస్యాః కియదివ గతశ్శ్యామతాళీతమాలాం

త్వత్ప్రాయాణాం తరుణవయసాం చేతసో నందయిత్రీం |

వేలామభేర్వివిధలహరీదత్తముక్తాభిరామాం

ద్రక్ష్యస్యారాద్ద్విగుణపులినాం కేతకీనాం పరాగైః || 53 ||

53

స్థిత్యా తత్ర క్షణముభయతశ్చైలశృంగావతీర్ణైః

స్తోతోభేదైరధిగతగుణం చారువిష్పారఘోషైః |

లక్ష్మీకుర్వన్ దశముఖపురీం సౌమ్య పత్రప్రకృష్టో

వేలాచాపం శర ఇవ సఖే వేగతస్త్వం వ్యతీయాః || 54 ||

54

దావాసక్తం వనమివ నభస్సంధ్యయేవానువిధ్దం

సిందూరాంకం ద్విపమివ హరిం స్వాంబరేణేవ జుష్టం |

విద్యుద్భిన్నం ఘనమివ సఖే విద్రుమారణ్యయోగాత్

దేహనైకం మిథునమివ చ ద్రక్ష్యసి త్వం పయోధిం || 55 ||

55

అస్మత్పూర్వైస్సూరపతిహృతం ద్రష్టుకామైస్తురంగం

భిత్వా క్షోణీమగణితబలైస్సాగరో వర్ధితాత్మా |

- సత్కారార్థం తవ యది గిరీనాదిశేధుప్తపక్షాన్
అశ్రాంతోఽపి ప్రణయముచితం నైవ బంధోర్విహన్యాః || 56 || 56
- తత్రాసీనః క్వచన సరసి స్మేరహేమారవిందే
లభ్నాస్వాదో మధుభిరమితైస్సంవినీతాధ్వఖేదః |
ద్రక్ష్యస్యగ్రే లఘుతరగతిశ్శేషముల్లఙ్ఘ్య సింధోః
తోయాఘాతాన్మసృణోతశిలారమ్యవేలం సువేలం || 57 || 57
- యస్యాసన్నే పయసి జలధేస్త్యత్ప్రతిచ్ఛందచంద్రాః
పక్షచ్ఛేదక్షరితరుధిరస్తోమసందర్శనీయాః |
వీచిప్రాప్తైర్విషమితరుచో మౌక్తికైస్తారకాభైః
సంధ్యామన్యాం నియతమవనౌ దర్శయంతి ప్రవాళాః || 58 || 58
- యత్రారణ్యం వరుణవసతేర్వీచివేగాపనీతైః
ముక్తారత్నస్తబకశబలైర్విద్రుమైరుత్ప్రవాళం |
రక్షోభీతైస్స్వయమనిమిషైరాహృతస్థాపితానాం
మందారాణాం మధుపరిమళైర్వాసితం మౌళిదమ్నైః || 59 || 59
- తస్మిందృశ్యా తదను భవతశ్చారుసౌధావదాతా
లంకా సింధోర్మహతి పులినే రాజహంసీవ లీనా |
త్వామాయాంతం పవనతరళైర్యా పతాకాపదేశైః
పక్షైరభ్యుజ్జిగమిషురివ స్థాస్యతి శ్రావ్యనాదా || 60 || 60

|| హంససందేశే ప్రథమాశ్వాసః సమాప్తః ||

కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే |
శ్రీమతే వేంకటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ద్వితీయాశ్వాసః ॥

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది ॥

లీలాభేలం లలితగమనాశ్చారునాదం సశింజాః

భల్లాక్షం త్వాం స్మరశరదృశో గౌరమాపాండురాజ్ఞ్యః ।

ముగ్ధాలాపం మధురవచసో మానసార్థం మనోజ్ఞాః

యత్రానీతాస్సుర యువతయో రంజయేయుస్సమక్షం ॥ 1 ॥

61

ఉగ్రైశ్చాపైరుపహతిభియా రక్షసా దూర ముక్తాః

దగ్ధం యోగ్యా హుతవహమపి త్వత్ప్రియావర్ణశుద్ధాః ।

ఉత్పశ్యంతో జనకతనయాతేజసైవ స్వరక్షాం

రోధం యస్యామనువిదధతే లోకపాలావరోధాః ॥ 2 ॥

62

అధ్యాసీనా బహుమణిమయం తుంగశృంగం త్రికూటం

దిక్పాలేషు ప్రథితయశసా రక్షసా రక్ష్యమాణా ।

అగ్రే మేరోరమరనగరీం యా పరిష్కారభూమ్నా

త్వాపలాయేవ ధ్వజపటమయానగ్రహస్తాన్ ధునోతి ॥ 3 ॥

63

కాలే యస్యాం వ్యపగతఘనే త్వద్విహారోచితేఽస్మిన్

చంద్రాలోకైర్విలులితధియాం శర్వరీగర్వహాసైః ।

స్వర్గస్త్రీణాం విరహజనితం బాష్పముద్వేలయంత్యో

నిష్యందంతే సలిలకణికాశ్చంద్రకాంత స్థలీనాం ॥ 4 ॥

64

భాసా తాదృక్పరిణతిజపా మైథిలీశోకవహ్నీః
 భస్మీభూతాం పవనతనయస్నేహినా పావకేన |
 అంతస్తాసాదవహితథియస్సంవిధాస్యంత్యవశ్యం
 ప్రత్యాదిష్టప్రథమరచనం విశ్వకర్మాదయస్తాం || 5 ||

65

మధ్యే తస్యా నిశిచరపతేస్సద్మ రుద్ధాంతరిక్షం
 యుగ్మం నేయైర్దివి సుమనసాం సేవ్యమానం విమానైః |
 కారాగారం విబుధసుదృశాం వీక్షమాణో విచిత్రం
 శోకప్రీతివ్యతికరవతీం వక్ష్యసే చిత్తవృత్తిం || 6 ||

66

ఈషతోపాచ్ఛకిత పవనామిందుసందిగ్ధసూర్యాం
 నిత్యోదారామృతుభిరఖిలైర్నిష్కుటే వృక్షవాటీం |
 సీతాశోకజ్వలనసహజైస్తత్ర దీప్తామశోకైః
 ఆపద్యేథాః ప్రథమలులితామాంజనేయ ప్రచారైః || 7 ||

67

తస్యామన్వైర్వియతి విహగైస్సార్థమానందనిఘ్నైః
 స్థానేస్థానే నిహితనయనో వర్తయన్మండలాని |
 ద్రక్ష్యస్యేకాం జనకదుహితుస్సౌమ్యదుర్జాతబంధుం
 న్యస్తాకల్పాం క్వచన విటపే శింశుపాం సాంద్రశాఖాం || 8 ||

68

మూలే తస్యాః కిమపి సవనక్షేత్రసంస్కారజాతం
 యత్ర క్వాపి స్థితమపి సఖే త్రాసహీనం మహిమ్నా |
 కాలే తస్మిన్కథమపి మయా వీర్యశుల్కేన లబ్ధం
 దృశ్యం తత్రే దినకరకులద్యోతకం దివ్యరత్నం || 9 ||

69

సా మే దృష్టిశ్శుభరనయనా సన్నతభ్రూస్సుకేశీ
 తన్వీ తుంగస్తనభరనతా తప్తజాంబూనదాభా |
 బాలా యుష్మత్ప్రతిమగమనా వేదిమధ్యా వరాంగీ
 శృంగారాఖ్యం నిధిమధిగతా శ్రేయసీ దేవతేవ || 10 ||

70

సా తే యావన్నయనపదవీం యాతి మోహాలసా వా
 సందేశం వా మదుపగతయే శ్రావయంతీ శకుంతాన్ |
 అత్యాసన్నప్రియవచనతాం సూచయద్భిర్నిమిత్తైః
 ఏతామశ్రుస్థగితనయనం వీక్షమాణా దిశం వా || 11 ||

71

ఆకల్పాన్వ్యా సవిధనిహితానాలపంతీ విమోహాత్
 అంగస్పర్శో రఘుకులపతేః స్మర్యతే వా న వేతి |
 ధ్యాయంతీ వా చిరవిరహితానేకశయావిహారాన్
 తస్యా నూనం నియతిజనితా తాదృశీ కాలయాత్రా || 12 ||

72

శుద్ధామిందోశ్శ్వపచభవనే కౌముదీం విష్ణురంతీం
 ఆనీతాం వా విషతరువనే పారిజాతస్య శాఖాం |
 సూక్తిం రమ్యాం ఖలపరిసరే సత్యవేః కీర్త్యమానాం
 మన్యే దీనాం నిశిచరగృహే మైథిలస్యాత్మజాతాం || 13 ||

73

వర్షాకీర్ణామివ కమలినీం వ్యాహతార్థామివోక్తిం
 పంకాశ్లిష్టామివ బిసలతాం పత్యపేతామివేభీం |
 మేఘచ్ఛన్నామివ శశికలాం విష్ణురుద్ధామివాశాం
 వ్యాఘ్రోపేతామివ మృగవధూం భూతలే జ్యామివాస్తాం || 14 ||

74

స్మృత్వా పూర్వం స్మరశరభయే మత్పరిష్వంగరక్షాం
 ఆశ్లిష్యంతీమలసవలితైరంగక్షైర్మాతరం స్వాం |
 ఆకల్పేఽపి శ్రమమధిగతైరంగరాగేఽపి ఖిన్నైః
 అక్షామృద్భిః స్మృతిమపి ముహుస్సౌకుమార్యాతిరేకాత్ || 15 ||

75

భూయోభూయః కరసరసిజే న్యస్య రోమాంచితాంగీం
 మౌళౌ చూడామణివిరహితే నిర్విశంతీం నిధాయ |
 అంతస్తాపాదధిగతరుజోరాదరాదర్పయంతీం
 పర్యాయేణ స్తనకలశయోరఙ్గుళీయం మదీయం || 16 ||

76

- అంబాతుల్యా సుచరితఫలం దివ్యమాలేపనం ప్రాక్
 అంగేష్వస్యాః స్థిరమనుగుణం యద్వితేనేనసూయా |
 ధారాకారైః స్తనకలశయోరాపతద్భిస్సమంతాత్
 సంతాపోష్టైస్తదపి బహుళైరశ్రుభిః క్షాళయంతీం || 17 || 77
- అగ్రాహ్యాత్వాద్విషమయమితం కేశహస్తం మయా ప్రాక్
 ఆభిభ్రాణాం తనుపరిమళశ్రద్ధయేవావకీర్ణం |
 అర్చా హేతోర్భువి రతిపతేరప్పరోభిర్విముక్తాం
 అన్వగ్యాతామివ సురతరోర్మంజరీం చంచరీకైః || 18 || 78
- ఆనీతం యత్త్వరితమచలాదుత్తరీయం ప్లవంగైః
 అస్యాకారైస్సదృశమభితస్త్వత్ప్రియారూపచిహ్నాం |
 బాలాదిత్యద్యుతిసహచరం చారు వాసో వసానాం
 సంధ్యారాగవ్యతికరవతీం చంద్రలేఖామివాన్యాం || 19 || 79
- వక్తుం మార్గం కిల వసుమతీం జగ్ముషస్తత్పదాబ్జాత్
 మంజీరస్య త్వదుపమరుతేర్దక్షిణస్యాస్య తుల్యం |
 అంకారూఢే చరణకమలే మత్కరేణోపధేయం
 వామం శాఖాశిఖరనిహితం వీక్ష్వ గాఢం విషణ్ణాం || 20 || 80
- అంగైర్మాయత్కిసలయసమైరుజ్జితాకల్పపుష్పైః
 గాఢాశ్లిష్టాం వపుషి విమలే బింబితాభిర్లతాభిః |
 సంతాపోష్టశ్వసనపరుషచ్ఛాయయా కించ దూనాం
 బందీభూతాం నిశిచరగృహే నందనస్యేవ లక్ష్మీం || 21 || 81
- చేతోవృత్తిం శమయతి బహిస్సార్వభౌమే నిరోధే
 మయ్యేకస్మిన్ప్రణిహితధియం మాన్మథేనాగమేన |
 అభ్యస్యంతీమనితరజుషో భావనాయాః ప్రకర్షాత్
 స్వాంతేనాంతర్విలయమృదునా నిర్వికల్పం సమాధిం || 22 || 82

శూన్యా దృష్టిశ్శ్వసితమధికం మీలితం వక్తపద్మం
 ధారాకారం నయనసలిలం సానుబంధో విలాపః |
 ఇత్థం దైన్యం కిమపి విధినా దుర్నివారేణ నీతా
 సా మే సక్తా తనుతరతనుస్తప్యతే నూనమంతః || 23 ||

83

దృష్ట్వా తస్యాస్త్యమపి కరుణాం తాదృశీం తామవస్థాం
 శక్త్యస్యంతస్వయముపనతం శోకవేగం న సోఢుం |
 క్రవ్యాదానాం దశవదనవత్ క్వాపి జాతావజాతాః
 నాలంబంతే కథమివ దయాం నిర్మలత్వోపపన్నాః || 24 ||

84

నేదీయస్యామధిగతరసో దీర్ఘికాయాం నికామం
 సంవేశేన శ్రమమపనయన్ శర్వరీం యాపయేథాః |
 ఇత్థం నిద్రాసమయముచితం వీక్ష్వ నక్తంచరీణాం
 ప్రత్యూషే త్వం ప్రణయమధురాం శ్రావయిష్యన్ మదుక్తిం || 25 ||

85

శీతైరధ్వశ్రమవినయనైస్సేవితో గంధవాహైః
 సుప్తస్త్విరం పుళినశయనే స్వంతరే చంద్రపాదైః |
 క్రీడాగీతైః కమలముకుళే లీయతాం షట్పదానాం
 కార్యాకాంక్షీ కలయతు భవాన్ రాజహంస ప్రబోధం || 26 ||

86

తామారూఢశ్చలకిసలయాం శింశుపాం స్వైకలక్ష్మ్యో
 మందీకుర్వన్మనసిజధనుర్ఘోషతీవ్రం నినాదం |
 మోహాదీషన్ముషితమనసం బోధయ ప్రేయసీం మే
 రమ్యామాదౌ రఘుజనకయోర్వర్ణయన్ వంశకీర్తిం || 27 ||

87

పత్యుర్దేవి ప్రణయసచివం విద్ధి దీర్ఘాయుషో మాం
 జీవాతుం తే దధతమనఘం తస్య సందేశమంతః |
 శూరాణాం యశ్శరదుపగమే వీరపత్నీవరాణాం
 సంమానార్థం సమయముచితం సూచయేత్కృజితైస్త్వైః || 28 ||

88

మత్ప్రస్తావప్రవణమథ సా మైథిలీ మానయేత్త్వాం
 మ్లానం శోకాద్వదనకమలం కించిదున్నమ్య భీరుః |
 అంతస్తోషాదమృతలహారీలబ్ధసబ్రహ్మచర్యైః
 అంభోజానాముషసి మిషతామంతరంగైరపాంగైః || 29 ||

89

పశ్యంతీ సా రఘుపతివధూస్త్యామశేషావదాతం
 ప్రత్యాశ్వాసాదధిగతరుచిః ప్రాక్తనీవేందులేఖా |
 మత్సందేశే తదను సుముఖీ సావధానా భవితీ
 కిం న స్త్రీణాం జనయతి ముదం కాంతవార్తాఽఽగమోపి || 30 ||

90

పశ్చాదేవం కథయ భవతీభాగధేయేన జీవన్
 కల్యాణీం త్వాం కుశలమనఘః కోసలేంద్రోఽనుయుంక్తే |
 యేషు శ్రేయో భవతి నియతం తాని సర్వాణి సంతః
 లక్ష్యా దేవ్యాస్తవ చ భువనే లక్షణాన్యామనంతి || 31 ||

91

యస్యా యస్మిన్ వ్యవధిరభవద్భూషణాలేపనాదిః
 నీతామేనాం నియతివిభవాదంతరీపం దవీయః |
 ప్రత్యాసీదన్నివ నయనయోర్వర్మని స్థాపయిత్వా
 స త్వామేవం వదతి కుశలీ దేవి సఖ్యా ముఖేన || 32 ||

92

వేలాతీతప్రణయవివశం భావమాసేదుషోర్నౌ
 భోగారంభే క్షణమివ గతా పూర్వమాలింగనాద్వైః |
 సంప్రత్యేషా సుతను శతశః కల్పనా సంగమైస్తైః
 చింతాదీర్ఘైరపి శకలితా శర్వరీ నాపయాతి || 33 ||

93

ఉద్ధామైస్తే కుచకలశయోరూష్మభిర్నిర్జితేన
 చిద్రం లభ్యా విరహసమయే తక్షణాదున్నతేన |

- కుందామోదైస్సురభితదిశా గంధవాహేన దైన్యం
సంప్రాప్తోఽహం సహ సరసిజైస్త్వన్ముఖాంభోజమిత్రైః || 34 || 94
- మాధ్వీద్ధిగైర్విరహివనితాస్వాద లుభైరమోఘైః
ఆవృణ్వంతం కుసుమధనుషశ్చిత్రపుంఖైర్ద్దిగంతాన్ |
సీతాపార్శ్వే న భవతు భవానిత్యవోచద్వసంతం
రామస్తాసాదనమితధనుర్మౌళినా సన్నతేన || 35 || 95
- పార్శ్వే లోలైః పరభృతకులైర్ముక్తకోలాహాలానాం
మల్లీరేణుస్థగితవపుషాం మందరం నిర్గతానాం |
భీతేనాహం భ్రమరపటలీ శృంఖలాసజ్కులానాం
మార్గే తిష్ఠన్మలయమరుతాం వారితో లక్ష్మణేన || 36 || 96
- మందో వక్ష్యే కిమివ జనకం కిం ను యోగీశ్వరో మాం
ఇత్యేవం మే సుతను మనసో వర్తయంతి స్మ ఖేదం |
రక్తాశోకే జ్వలతి సవిధే లాజవర్షాభిరామైః
పుష్పౌష్టైస్త్వత్పరిణయదశాం వ్యంజయంతః కరంజాః || 37 || 97
- చేతో నైవ త్యజతి చపలాహేమకోణాభిఘాతాత్
ధీరోదాత్తస్తనితజలదాత్తాండవారంభమిచ్ఛన్ |
వాతోన్ముక్తైః కుటజకుసుమైర్వాసితే శైలశృంగే
రక్షః పీడారహితదయితాశ్లేషధన్యో మయూరః || 38 || 98
- శైలవ్యక్తప్రతివిలపితాం సాంద్రతాపానువిధ్ధాం
తన్వానానాం నయనసలిలైర్మాతరం తే సబాష్పాం |
పశ్యంతీనాం ప్రబలమదనోన్మాదపర్యాకులం మాం
ప్రాయో జాతం కిమపి రుదితం వ్యోమ్ని కాదంబినీనాం || 39 || 99

- దేహస్పర్శం మలయపవనే దృష్టిసంభేదమిందౌ
 ధామైకత్వం జగతి భువి చాభిన్నపర్యంకయోగం ।
 తారాచిత్రే వియతి వితతిం శ్రీవితానస్య పశ్యన్
 దూరీభూతాం సుతను విధినా త్వామహం నిర్విశామి ॥ 40 ॥ 100
- ప్రాప్తైస్సఖ్యం తవ నయనయోః పద్మకోశైః ప్రబుద్ధైః
 సన్నాహం నస్సమయనియతం సాధు సంధుక్షయంతీ ।
 సేనాయోగ్యాం సరణిమధునా దర్శయంతీ శుభాశా
 సీతే నూనం త్వరయతి శరత్త్వత్సమీపం నినీషుః ॥ 41 ॥ 101
- తాతాదేశాత్సపది భరతే న్యస్తరాజ్యాభిషేకం
 యా మామేకా వనమనుగతా రాజధానీం విహాయ ।
 తామేవ త్వాముచితశయనాం బాహుమధ్యే మదీయే
 దూరే కర్తుర్గుణవతి ముహుర్దూయతే జీవితం మే ॥ 42 ॥ 102
- సేతుం బధ్వా విపులమచలైస్సాయకైర్వా పయోధౌ
 కృత్వా లంకాం స్రజమివ కరే ఖేలతాం వానరాణాం ।
 అల్పయోభిస్సుముఖి దివసైర్యోధయన్ యాతుధానాన్
 కర్ణే శీధుం తవ రచయితా లక్ష్మణశ్చాపఘోషైః ॥ 43 ॥ 103
- రక్షోమాళిస్తబకలవనాద్వైరబంధే విముక్తే
 గత్వా చోర్వీం గగనపదవీస్వైరిణా పుష్పకేణ ।
 సిద్ధారంభౌ సపది భవతామాధిరాజ్యాభిషేకాత్
 సంప్రాప్స్యావశ్చిరవిరహతస్సంచితాందేవి భోగాన్ ॥ 44 ॥ 104
- చిత్తే కుర్యాత్తదపి భవతీ యజ్జనస్థానయుద్ధాత్
 సంప్రాప్తం మాం దశముఖసమాన్ పారయిత్వా ఖరాదీన్ ।
 శస్త్రాఘాతం స్తనకలశయోరూష్మణా రోపయద్భిః
 గాఢాశ్లేషైరపిహితవతీ గద్గదా హర్షబాష్పైః ॥ 45 ॥ 105

శచ్యాః క్లేశం క్వచన సమయే తాదృశం చింతయిత్వా
 స్మృత్వా దేవీమచలతనయాం విప్రయుక్తాం శివేన |
 రక్షాత్మానం కథమపి శుభే జీవితాలంబనం మే
 పత్యుశ్చందాద్వ్యసనమపి హి శ్లాఘనీయం వధూనాం || 46 || 106

అప్యేతత్తే మనసి నిహితం సాహ్యమవ్యాజబంధోః
 ప్రత్యాఖ్యాతుం ప్రభవతి న ఖల్వాన్యశంస్యం త్వదీయం |
 ప్రాగప్యేవం పరిణతగుణాం నైషధే వీక్ష్వ వార్తాం
 ఆర్తత్రాణం వ్రతమితి విదుర్హంస శుద్ధాత్మనాం వః || 47 || 107

ఇత్థం హృద్వైర్జనకతనయాం జీవయిత్వా వచోభిః
 సఖ్యం పుష్యందినకరకులే దీప్యమానైర్నరేంద్రైః |
 స్వైరం లోకాన్ విచరనిఖిలాన్ సౌమ్య లక్ష్మీవ విష్ణుః
 సర్వాకారైస్త్యదనుగుణయా సేవితో రాజహంస్యా || 48 || 108

సందిశ్యైవం సహ కపికులైస్సేతునా లంఘితాభిః
 పంక్తిగ్రీవే యుధి వినిహతే ప్రాప్య సీతాం ప్రతీతః |
 రాజ్యం భూయస్స్వయమనుభవన్ రక్షితం పాదుకాభ్యాం
 రామశ్శీమానతనుత నిజాం రాజధానీం సనాథాం || 49 || 109

విద్యాశిల్పప్రగుణమతినా వేంకటేశేన క్తప్తం
 చింతాశాణోల్లిఖితమసకృచ్ఛేయసాం ప్రాప్తిహేతుం |
 సీతాహంసవ్యతికరసఖం రామ సందేశరత్నం
 పశ్యంత్వంతశ్యవణమనఘం చక్షురుజ్జీవ్య సంతః || 50 || 110

|| హంససందేశే ద్వితీయాశ్వాసః సమాప్తః ||

కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే |
 శ్రీమతే వేంకటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ||